

Heikki J. Eskelinen:

SUOMEN WAGNER-SEURAN ENSIMMÄINEN VUOSIKYMMEN 1991-2001

Seuran toinen viisivuotishistoriikki 1996-2001

Suomen Wagner-seuran perusti keväällä 1991 Turussa fil. lis. Uolevi Karrakoski, Richard Wagnerin musiikin intohimoinen ystävä. Perustava kokous pidettiin Karrakosken kotona 23. 5., ja läsnä oli viisi henkeä. Uolevi Karrakoski sai kipinän seuran perustamiseksi nähtyään aiemmin keväällä Parsifalin Tampereella. Karrakoski piti Parsifalin esittämistä Suomesa suurena voittona, mutta häntä masensi eräs kielteinen lehtiarvostelu.

Karrakoski pohti tilannetta vaimonsa Pirkon kanssa. Tämä kehotti miestänsä perustamaan Suomeen Wagner-seuran tilanteen korjaamiseksi.

Aluksi idea tuntui Karrakoskesta mahdolliselta toteuttaa. Tunnin keskustelun jälkeen hän päätti yrittää. Melko pian tämän jälkeen poismennyt vaimoiaan Karrakoski onkin nimittänyt seuran äidiksi.

Uuden seuran päätavoitteena oli Wagnerin musiikin tunnetuksi tekeminen Suomessa. Karrakoski ystävineen oli murhemielin havainnut, ettei Wagneria meillä juuri esitetty.

Jo perustamisvaiheessa sääntöihin otettiin myös avarakatseisuutta osoittaen seuraava seuran toimintaa ja tarkoitusta säätelevä pykälä:

2 § TARKOITUS JA TOIMINTA

Yhdistyksen tarkoituksena on tehdä tunnetuksi Wagnerin tuotantoa ja koota tähän toimintaan asian harrastajia ja musiikin ammattilaisia.

Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys järjestää luentoja, keskustelutilaisuuksia ja matkoja. Yhdistys pyrkii vaikuttamaan konserttien ja musiikinäyttämöiden ohjelmistoon kiinnittämällä huomiota Wagnerin musiikkiin mahdollisena vaihtoehtona. Suomen Wagner-seura pyrkii myös tiedottamaan Suomessa ja ulkomailla järjestettävistä Wagner-esityksistä sekä myös mahdollisuuksiensa mukaan tukemaan Wagnerin musiikkia esittäviä taiteilijoita ja musiikin opiskelijoita. Yhdistys pyrkii luomaan yhteyksiä ulkolaisiin Wagner-seuroihin.

Toimintansa tukemiseksi yhdistys voi ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja sekä toimeenpanna asianomaisen luvan saatuaan arpajaisia ja rahankeräystä.

(Alkuperäisten vahvistettujen sääntöjen mukaan.)

Vuosien saatossa toiminta onkin seurannut yllättävän tarkkaan näitä periaatteita.

Seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin perustavassa kokouksessa Uolevi Karrakoski, joka toimi siihen aikaan englannin opettajana; sittemmin hän jäi eläkkeelle. Näitä seuran perustamisvaiheita ja ensimmäisten viiden vuoden toimintaa on Hannu Salmi kuvannut tarkemmin ensimmäisessä viisivuotishistoriikissamme (jäsenjulkaisu nro 8 s. 5-9).

Jo lähes sata vuotta aikaisemmin tavalla 1898-99 oli Suomessa toiminut lyhyen aikaa ruotsinkielinen Wagner-yhdistys, Wagner-föreningen. Sen perustaja oli musiikkimies Martin Wegelius.

Tämä ensimmäinen Suomessa toiminut Wagner-seura oli lähinnä musiikin harrastajien kerho. Se ei kerännyt rahaa Bayreuthin juhlille, kuten oli yksityisesti tehnyt säveltäjä Richard Faltin 1870-luvulla. (Ks. tarkemmin Wagneriaani nro 12, Seija Lappalaisen ja Hannu Salmen artikkelit.) Seuramme vietti 7.3.1998 Helsingissä Wagner Föreningenin 100-vuotisjuhlaa. Sen kunniaksi järjestettiin seminaari Sibelius- Akatemiassa ja iltajuhla Ravintola Sipulissa (ks. tarkemmin kohta seminaarit).

*

Jäsenet

Wagner-seuran jäsenmäärä on lisääntynyt nopeasti. Kun seura juhli viisivuotistaivaltaan keväällä 1996, oli jäseniä 305. Kymmenvuotisjuhliin mennessä jäsenmäärä on noussut noin 750:een.

Aluksi pääosa jäsenistä oli Turusta ja sen ympäristöstä. Erityisesti 1990-luvun loppupuolella seuraan on liittynyt paljon pääkaupunkiseutulaisia.

Viime vuosina myös muun maan osuus jäsenmäärästä on kasvanut ja oli vuoden 2000 lopussa 121. Ulkomailla asui 29 jäsentä.

Suurehkoja jäsenmääriä on (suuruusjärjestyksessä) Tampereella, Lahdessa, Kuopiossa, Porissa, Jyväskylässä, Mikkelissä, Oulussa, Hämeenlinnassa, Savonlinnassa ja Kauttualla. Miehiä ja naisia on seurassa yhtä paljon. Jäseniä on hyvin monista ammattiryhmistä.

Jäsenmäärä 1991-2001:

1991 lopussa 28
(Turku 22, pääkaupunkiseutu 4)
1992 lopussa 51 (36, 6)
1993 lopussa 108 (64, 25)

1994 lopussa 197 (108, 62)
1995 lopussa 263 (117, 107)
1996 lopussa 350 (149, 141)
1997 lopussa 425 (167, 175)
1998 lopussa 532 (193, 232)
1999 lopussa 625 (205, 292)
2000 lopussa 720 (210, 360)
(miehiä 361, naisia 359)
2001 syksyllä noin 750

Syksyllä 1999 seuramme koki tämän viimeksi kuluneen viisivuotiskautensa ehkä dramaattisimmat vaiheet, kun silloinen puheenjohtajamme Ilkka Paajanen perusti elokuussa uuden Wagner-yhdistyksen Helsinkiin. Paajanen erosi samalla seurastamme ja puheenjohtajan tehtävästä.

Jotkut pelkäsivät, että seuramme toiminta Helsingissä olisi näivettynyt ja että pääkaupunkiseudun jäsenemme olisivat siirtyneet joukolla tähän uuteen seuraan, Richard Wagner -kulttuuriyhdistykseen.

Pelko suuresta jäsenmenetyksestä oli aiheeton, ja kuten yllä olevasta tilastosta näkyy, jäsenmäärämme kasvu on ollut viimeiset vuodet vähintään yhtä nopeaa myös Helsingin seudulla kuin ennen toisen seuran perustamista. Useimmat jäsenemme ovatkin nähneet mielekkäämpänä säilyttää vanha seura yhtenäisenä, ja luoda näin paremmat edellytykset Wagner-toiminnalle maassamme. Pääkaupunkiseudun toimintaa vetää ja kehittää paikallinen ohjelmatoimikunta.

Tällä hetkellä molemmilla seuroilla on toimintaa omalla sarallaan. Esimerkiksi kummallakin on oma jäsenjulkaisunsa ja oma vuosittainen Bayreuth-stipendiaattinsa.

Suomen Wagner-seuran toiminta on nykyisin erittäin aktiivista, ja talous on varsin hyvässä kunnossa. Vuonna 1999 alkoi paljon työtä vaativa Wagner-aiheisten kirjojen käännös- ja kustannustoiminta. Tähän asti on toimintaa pyrittämään ja kehittämään riittänyt aktiivisia henkilöitä. Seuran tulevaisuuden kannalta on tärkeätä saada uusia ihmisiä mukaan silloin, kun pitkään palvelleet haluavat siirtyä syrjään.

Jäsenmaksu, johon sisältyy kahdesti vuodessa ilmestyvä jäsenlehti Wagneriaani, on pidetty alhaisena. Ensimmäiset viisi vuotta maksu oli 40-60 mk, vuonna 1996 70 mk ja vuosina 1997-2000 80 markkaa. Vuonna 2001 se korotettiin sataan markkaan. Samassa osoitteessa asuvalta perhejäseneltä summa on 50 mk. Ainaisjäsenmaksu vuonna 2001 on 1000 mk.

* Jäsenjulkaisu Wagneriaani

Suomalaisten Wagnerin ystävien yhdysiteeksi ja tiedotuskanavaksi tuli jäsenkirjeiden ohella jäsenjulkaisu. Hallitus päätti sen tekemisestä marraskuussa 1991. Tarkoitus oli saada ensimmäinen numero jäsenille jo keväällä 1992, mutta julkaiseminen viivästyi saman vuoden syksyyn.

Aluksi lehti oli ulkonäöltään nykyistä vaatimattomampi mutta sisällöltään tasokas. Ensimmäinen numero oli 39-sivuisen. Siinä oli seitsemän artikkelia ja toistakymmentä mustavalkoista kuvaa. Kirjoittajina olivat Uolevi Karrakosken lisäksi Hannu Salmi ja Matti Lehtonen.

Sivumäärä on kasvanut ja sisältö monipuolistunut. Viisivuotiskokouksesta (numero 8) lähtien lehdessä on ollut värikuvia ja värikuvia. Tuoreimmat lehdet ovat olleet noin 80-sivuisia, niissä on ollut entistä enemmän värikuvia ja artikkeleita on julkaistu myös ruotsin, englannin ja saksan kielellä. Paljon kiitosta jäsenten joukossa ovat saaneet suomennetut Wagnerin oopperoiden libretot:

- Nro 10 Valkyria (Markku Lulli-Seppälä)
- Nro 11 Siegfried (Markku ja Marjuka Lulli-Seppälä)
- Nro 14 Jumalten tuho (Leena Vallisaari)
- Nro 15 Reininkulta (Leena Vallisaari)
- Nro 16 Tristan ja Isolde (Markku Lulli-Seppälä)
- Nro 17 Rienzi (Saila Luoma ja Arvi Koskela)

Numerosta yhdeksän lähtien lehden nimenä on ollut Wagneriaani. Osuva nimi on Peter Häggblomin keksimä. Kaikki jäsenet saivat tehdä ehdotuksia.

Peterin ja Pirkko Paavola-Häggblomin idea on myös seuran logo, jossa Wagne-

rin profiilin alla ovat nuottiviivaston päällä kirjaimet SWS. Logo valittiin kilpailun perusteella syksyllä 1992.

Wagneriaanin päätoimittajana on syksystä 1993 lähtien ollut Markku Lulli-Seppälä. Lehden sisällön kokoamisessa on aktiivisesti avustanut Peter Häggblom numerosta 9 alkaen ja Uolevi Karrakoski numeroon 9 asti. Valtaosa kirjoituksista on jäsenten talkootyönä laatimia. Numerossa 15 on aiheittain ryhmiteltyinä kaikki julkaisujen nro 1-14 artikkelit.

Lehti on ilmestynyt kahdesti vuodessa, ja jäsenet ovat saaneet sen maksutta. Lehteä on myyty jonkin verran myös ulkopuolisille mm. Kansallisoopperan oopperashopissa, Suomalaisessa kirjakaupassa ja Tampereen oopperassa.

Vuodesta 1998 lähtien lehteä on voinut tilata Suomalaisen Kirjakaupan ja BTJ-kirjastopalvelun välityksellä. Sitä voi myös lukea tai lainata joistakin (musiikki)kirjastoista.

* Wagner-kirjojen kääntäminen ja kustantaminen

Vuosituhaten vaihteessa Suomen Wagner-seura ryhtyi kääntämään ja kustantamaan kirjoja. Ensimmäinen oli Uolevi Karrakosken suomennos Peter Bassettin teoksesta ”Uuden vuosituhaten Ring. Opas Wagnerin Nibelungin sormukseen”. Kirjan kuvitukseen saatiin lupa käyttää Kansallisoopperan tuoreen Ring-produktion kuvia.

Asiapitoinen ja helppolukuinen 140-sivuinen kirja sai hyvän vastaanoton. Sen myynti ylitti reilusti ennako-odotuksemme, ja kirja sai melkoisesti myönteistä julkisuutta. Useimmat päivälehdet esittelivät sen kulttuurisivuillaan, ja myös YLE 1:n musiikkiraportti kertoi teoksen ilmentymisestä tuoreeltaan.

Arvostelut olivat kiittäviä. Pieniä puutteita tosin havaittiin, mutta yleisesti ottaen kirjan julkaisemista pidettiin merkittävä

tävänä kulttuuritekona, sillä suomeksi Wagneria on julkaistu hyvin vähän.

Vuonna 1983 ilmestyi Derek Watsonin ”Richard Wagner. Nero ja keinottelija?”. Tämä Seppo Heikinheimon suomentama kirja on kuitenkin ollut jo monta vuotta loppuunmyyty. Toukokuussa 2000 tuli myyntiin WSOY:n kustantamana kokonaan suomalaisvoimin tehty Wagner-kirja, Jari Sinkkosken ja Pekka Asikaisen ”Wagner. Nibelungin sormus – myyttien ja mielen näyttämö”.

Tekeillä on toinen Wagner-seuran kustantama Wagner-kirja. Se on Barry Millingtonin ”Wagner”, joka elämäkerran lisäksi sisältää Wagnerin oopperoiden ja sävellysten musiikillista tarkastelua. Tämänkin kirjan kääntäjänä englannista on Uolevi Karrakoski.

* Oopperamatkat ulkomaille

Wagner-seuran keskeisiä toimintamuotoja on alusta lähtien ollut oopperamatkojen järjestäminen myös ulkomaille. Matkoja on tehty useita kymmeniä, ja useimmiten matkoilla on nähty Richard Wagnerin teoksia.

Ensimmäinen ulkomaanmatka suuntautui kesäkuussa 1993 Tukholmaan. Siellä nähtiin Götz Friedrichin ohjaama Nürnbergin mestarilaulajat.

Tukholmassa käytiin uudestaan helmikuussa 1994. Ohjelmassa oli silloin niin ikään Götz Friedrichin ohjaama Lohengrin, jonka nimiosan esitti Gösta Winbergh.

Myös seuran kolmas oopperamatka tehtiin Tukholmaan. Huhtikuussa 1995 katsottiin Götz Friedrichin ohjaama Parsifal.

Göteborg vierailtiin kesäkuussa 1995. Kaupungin uudessa oopperatalossa nähtiin Lentävä hollantilainen.

Tukholmassa käytiin jälleen maaliskuussa 1997. Silloin katsottiin Kalle Holmbergin ohjaama Reininkulta.

Maaliskuussa 1998 oli vuorossa Kööpenhamina. Tanskan kuninkaallisessa oopperassa nähtiin Tristan ja Isolde.

Kesäkuussa 1998 oli vuorossa ensimmäinen Pohjoismaitten ulkopuolelle tehty jäsenmatka, suuntana Riika. Latvian pääkaupungissa nähtiin kesäkuun festivaaleilla kolme oopperaa: Lentävä hollantilainen, Verdin Aida ja Händelin Alcina.

Karlstadissa Keski-Ruotsissa vierailtiin lokakuussa 1998. Ohjelmassa oli Valkyyria.

Budapestin valtionoopperassa nähtiin tammikuun alkupäivinä 1999 koko neliosainen Ring. Matkan aikana seura järjesti ensimmäisen seminaarinsa ulkomailta.

Maaliskuussa 1999 oli matkakohteena Tallinna. Matkalla kuultiin useita Götterdämmerungin ja Sormukseen liittyviä esitelmiä, ja Estonia-teatterissa katsottiin Aleksandr Dargomyzhkin Rusalaka-ooppera.

Yleisön joukossa myös Suomen Wagner-seuralaisia saapumassa Dresdenin Semper-Operaan Parsifal-esitystä kokemaan. Kuva: H. J. Eskelinen

Pietarin valkeissa öissä vierailtiin kesä-heinäkuun vaihteessa 1999. Marinski-teatterissa näimme silloin Lohengrinin ja Verdin Don Carloksen.

Kööpenhaminana matkattiin toistamiseen lokakuussa 1999. Siellä nähtiin Tannhäuser ja Ambroise Thomas' n Hamlet.

Praha ja Dresden olivat vierailuohjelmassa huhtikuussa 2000. Dresdenissä esitettiin silloin Parsifal; Prahassa mm. Verdin Aida, Gounot' n Faust ja Tshaikovskin Patarouva.

Karlstadissa käytiin jo toisen kerran lokakuussa 2000. Siellä katsottiin Tristan ja Isolde.

Joulukuussa 2000 matkustettiin Göteborgiin. Ohjelmistossa oli Lohengrin.

Wienissä käytiin maaliskuussa 2001. Itävallan pääkaupungissa nähtiin Wagner-harvinaisuus Rienzi sekä Lohengrin ja Reininkulta. Osa ryhmästä kävi samalla matkalla Bratislavan oopperassa katsomassa Puccinin La Bohemen.

Pietarin valkeisiin öihin matkattiin taas kesäkuussa 2001. Ohjelmassa olivat Valkyyria ja Verdin Aida.

Vuodesta 1993 lähtien on joka kesä pystytty tarjoamaan jäsenille Bayreuthin festivaalien lippuja. Matkat sinne ovat olleet omatoimisia, joskin perillä on ollut myös yhteistä ohjelmaa. Usein on kokoonnuttu illalliselle Bayreuthissa esiintyvien suomalaislaulajien kanssa.

*

Musiikkimatkat Suomessa

Wagner-seura on tehnyt runsaasti musiikkimatkoja eri puolelle Suomea. Pääosin matkat ovat suuntautuneet Turusta Helsinkiin. Myös Tampereella, Savonlinnassa ja Lahdessa on käyty.

Ensimmäinen yhteinen konserttimatka tehtiin Helsinkiin tammikuun lopulla 1993. Finlandia-talon konsertissa kuultiin Wagneria.

Huhtikuussa 1994 käytiin Turusta Kansallisoopperassa katsomassa Tannhäuser. Se oli Deutsche Operin vierailunäytäntö ja Götz Friedrichin ohjaus.

Kansallisoopperan uuden talon ensimmäinen oma Wagner-produktio Lohengrin sai ensi-iltansa kesäkuussa 1994. Folke Abeniuksen ohjaamaa teosta wagneriaanit matkustivat katsomaan Turusta bussilla.

Maaliskuussa 1995 tehtiin konserttimatka Turusta Finlandia-taloon. Kaupunginorkesterin konsertissa kuultiin Leif Segerstamin johdolla kohtauksia Nürnbergin mestarilaulajista.

Tammikuussa 1996 koottiin nopeasti pienryhmä, joka kävi kuuntelemassa Tampereella Wagner-konserttiin. Tampereen kaupunginorkesteria johti Wolf-Dieter Hauschild, ja solistina esiintyi Siegmund Nimsgern.

Kesäkuun 1996 alussa tarjoutui wagneriaaneille mielenkiintoinen tilaisuus seurata Kansallisoopperassa Reininkullan viimeisiä harjoituksia. Sen jälkeen ohjaaja Götz Friedrich kertoi esityksen valmistamisesta ja vastaili kysymyksiin. Turusta tehtiin yhteismatka Reininkullan esityksiin kesäkuussa ja joulukuussa 1996.

Seuran ensimmäinen Savonlinnanmatka tehtiin Turusta elokuussa 1996. Olavinlinnassa nähtiin Juha Hemanuksen ohjaama Tannhäuser.

Tampereella käytiin bussilla huhtikuussa 1997 katsomassa Lentävä hollantilainen. Elokuun alussa samana vuonna tehtiin ryhmämatka Turusta Hämeenlinnan kautta Savonlinnaan, jossa nähtiin Marinski-teatterin esittämänä Parsifal ja Ruhtina Igor.

Marraskuussa 1997 tehtiin Turusta kaksi bussimatkaa Kansallisoopperan Valkyyria-esityksiin. Toukokuun lopulla 1998 matkattiin Turusta Kansallisoopperaan Siegfriediä katsomaan.

Tampereella vierailtiin huhtikuussa 1999. Karita Mattila debytoi siellä Puc-

cinin Manon Lescaut -oopperan nimi-osassa.

Toukokuun lopulla 1999 tehtiin Turusta kaksi bussimatkaa Götterdämmerungin Kansallisoopperaan. Saman vuoden kesäkuussa Turusta matkattiin Helsinkiin Siegfriediä katsomaan.

Hector Berliozin Faustin tuomio nähtiin Kansallisoopperassa tammikuussa 2000. Turusta lähdettiin esitykseen bussilla.

Touko-kesäkuussa 2000 tehtiin Turusta kahdeksan bussimatkaa Kansallisoopperaan Reininkullan, Valkyyrian, Siegfriedin ja Jumalten tuhon molempien Ring-sykliden esityksiin. Saman vuoden lokakuussa lähdettiin Turusta Kansallisoopperaan Aulis Sallisen Kuningas Leiria katsomaan.

Lahden Sibelius-taloon tehtiin konserttimatka Helsingistä toukokuussa 2001. Lahden kaupunginorkesterin ohjelmassa oli Mahleria, Haydnia ja McMillania. Esityksen jälkeen orkesterin konserttimestari Jaakko Kuusisto tapasi seuran jäsenet.

Elo-syyskuussa 2001 tehtiin Turusta neljä bussimatkaa Kansallisoopperaan Reininkullan, Valkyyrian, Siegfriedin ja Jumalten tuhon toisen Ring-syklin esityksiin.

*

Bayreuth

Wagner-seuran jäsenyys on mahdollistanut kymmenien suomalaisten wagneriaanien matkan Bayreuthin Festspielhausiin, maailman Wagner-pyhättöön. Vuosina 1993-2001 seura on välittänyt noin 110 jäsenelleen lippuja Bayreuthiin. Yhteen pakettiin ovat yleensä kuuluneet lippu koko neliosaiseen Ringiin tai kolmeen muuhun oopperaan. Kaiken kaikkiaan olemme saaneet liput yhteensä 514 oopperaesitykseen.

Seura on luonut säännöt lippujen jakamisesta jäsenilleen. Lippuarvontaan voi ilmoittautua edellisen vuoden kesälä jokainen jäsenmaksunsa hoitanut henkilö. Edellisenä vuonna lipun saanut ei saa osallistua seuraavan vuoden arvontaan.

Wagnerin rakennuttama Festspielhaus on akustisesti maailman parhaita musiikkiteattereita. Se on myös ympäröivine puistoineen ja kukkaistutuksineen mieleenpainuva nähtävyys. Festivaalien johtajana vuodesta 1951 alkaen toiminut säveltäjän pojanpoika, Wolfgang Wagner on seuramme kunniajäsen.

Noin 70 000 asukkaan Bayreuthissa on paljon muutakin kiintoisaa kuin Festspielhaus ja sen esitykset. Wagnerin viimeinen koti Villa Wahnfried on nykyisin Wagner-museona. Naapurissa sijaitsee Richardin apen Franz Lisztin museoksi muutettu asunto.

Koillis-Baijerissa sijaitseva Bayreuth henkii Wagnerin perintöä. Mestarin teok-

sista ja hänen roolihenkilöistään kertovat mm. kymmenet katujen ja liikkeiden nimet.

Bayreuth ja sen musiikkijuhlat on vuosien kuluessa säilyttänyt tyyliinsä ja tasonsa. Hinnat on pidetty myös juhla viikkojen aikana kohtuullisina, ja oopperaesitysten taso on jatkuvasti säilynyt korkeana. Bayreuth on todellisten Wagnerin musiikin ystävien festivaali, jonne tullaan nauttimaan mestarin musiikista eikä näyttämään hienoja vaatteita tai arvokkaita koruja kuten on käynyt joillakin liikeyritysten vahvasti tukemilla musiikkijuhlilla.

Seuran Bayreuthin lippukiintiö on vuosittain ollut seuraava:

- 1993 2 jäsentä: Hollantilainen
- 1994 16: Tristan ja Parsifal
- 1995 15: uusi Ring - (Kirschner, Levine)
- 1996 20: Ring
- 1997 12: Mestarilaulajat, Parsifal, Tristan
- 1998 24: 20 Ring, 4 Hollantilainen, Parsifal ja Mestarilaulajat (stipendiaatin seuralaisia)
- 1999 24: 20 Tristan, Parsifal, Hollantilainen, 4 Lohengrin, Tristan ja

Mestarilaulajat (stipendiaatin seuralaisia)

2000 19: 15 Ring (Flimm, Sinopoli), 4 Lohengrin, Mestarilaulajat, Parsifal (stipendiaatin seuralaisia)

2001 18: 14 Ring (Flimm, Fischer), 4 Lohengrin, Mestarilaulajat, Parsifal (stipendiaatin seuralaisia)

* Stipendiaatit

Syksyllä 1992 Pirkko Karrakoski lahjoitti 5 000 markkaa jaettavaksi stipendinään. Samana syksynä päätettiin antaa ensimmäinen 4 000 markan apuraha Kangasniemen laulukilpailun voittajalle baritoni Kai Valtoselle.

Seuraava stipendin saaja oli keväällä 1996 sopraano Johanna Rusanen. Seuran rahatilanne oli parantunut siinä määrin, että se saattoi lähteä mukaan Bayreuthin Stipendienstiftungin toimintaan. Järjestö on Richard Wagnerin itsensä perustama.

SWS on kustantanut vuodesta 1996 alkaen stipendiaatin matkan Bayreuthiin, majoituksen sekä kolme oopperaesitystä Festspielhausiin. Stipendiaatit ovat kiitokseksi esiintyneet seuran tilaisuuksissa.

Suomen Wagner-seuran stipendiaatit 1992-2001:

- 1992 Kai Valtonen, baritoni
- 1996 Johanna Rusanen, sopraano
- 1997*) Jyrki Anttila, tenori
- 1998 Tove Åman, sopraano
- 1999 Juha Uusitalo, baritoni
- 2000 Tommi Hakala, baritoni ja Ville Saukkonen, ohjaaja
- 2001 Sari Nordqvist, mezzosopraano

*) Jyrki Anttilan matka Bayreuthiin jäi toteutumatta, koska hänelle tuli työeste.

* Seminaarit ja juhlat 1996-2001

Maaliskuun lopussa 1996 seura järjesti siihenastisista näyttävimmät tilaisuutensa. Turussa juhliittiin silloin yhdistyksen viisivuotistaivalta.

Juhlan yhteydessä pidettiin Turun konservatoriossa jo aamulla alkanut tasokas seminaari "Suomi Ringin kynnyksellä". Sen tarkoituksena oli pohjustaa kesäkuussa 1996 Kansallisoopperassa alkavia Ring-esityksiä. Seminaarin ohjelma oli seuraavanlainen:

- Matti Lehtonen: Wotanin ja Alberichin musiikillinen luonnehdinta
- H.K. Riikonen: Antiikin mytologian vaikutus Wagneriin
- Eero Tarasti: Ringin johtoaiheet
- Eila Tarasti: Wagnerin vaikutus suomalaiseseen naissäveltäjä Helvi Leiviskään
- Anita Välkin haastattelu, haastattelijana Matti Lehtonen
- Vesa Sirén: Sormuksen herra: Wolfgang Wagner "Ringin" tuottajana
- Pekka Asikainen: Götz Friedrichin "Reininkulta" Suomen Kansallisoopperassa

Tämä oli seuran ensimmäinen maksullinen seminaari. Se oli myös yleisömenestys.

Seminaarin jälkeen oli iltapäivällä yleisölle avoin tilaisuus Wäinö Aaltosen museossa, jossa musiikkina kuultiin Janne Haapasen johtama Siegfried-tyllin alkuperäisversio ja Martti Parkkarin säveltämä Parsifal kolmelle kitaralle. Seuran stipendiaatti sopraano Johanna Rusanen lauloi pianistinaan Aino Laukola. Musiikkiohjelmaa seuranneeseen paneelikeskusteluun osallistuivat prof. Eero Tarasti, oopperalaulaja Anita Välkki, filtri Hannu Salmi ja musiikkikriitikko Matti Lehtonen; puheenjohtajana toimi pianisti Pekka Asikainen. Tilaisuus veti niin paljon yleisöä, että osa joutui seisomaan.

Juhlapäivä huipentui iltajuhlaan "Wagner Goes Kapakka" Svenska Klubbenilla. Ohjelmallisessa illassa esiintyivät mm. Johanna Rusanen ja Janne Haapasen Nibelheim All Stars -yhtye. Loppuunmyydyssä salissa illan juontajana toimi Raimo Lintuniemi.

Joulukuussa 1996 pidettiin Reininkullan esityksen jälkeen Kansallisoopperan

Stipendiaattimme Sari Nordqvist Bayreuthin Festspielhausin puistossa 2001. Kuva: P. E. Weckström

lämpiössä jatkot, joita isännöi Pekka Asikainen. Illan esityksen laulajista seuran vieraiksi saapuivat Esa Ruuttunen ja Kallevi Olli.

Turun kaupunginorkesteri piti seuramme aloitteesta 20. ja 21. 11. 1997 Wagner-konsertin kahtena peräkkäisenä iltana. Konsertin johti Frank Shipway, solistina sopraano Anne Evans. Ohjelmassa kuultiin Valkyyrioiden ratsastus, Wotanin jäähyväiset (ork.), Tristanin alkusoitto, Isolden lemmenkuolo, Siegfriedin Reinin-matka, Siegfriedin surumarssi ja Brünnhilden jäähyväiset. Säveltäjä, seuran silloinen puheenjohtaja Martti Parkkari esitteli konserttien ohjelman ennen kumpaakin esitystä.

Perjantaikonsertin päätteeksi seura järjesti iltajuhlan ”Wagner Goes Kapakka 2” Svenska Klubbenilla Turussa. Ohjelma oli Wagner-pitoinen: Olli Hirvosen johtama käyrätorvikvintetto soitti oopperaportpurin, Antti Hotti tulkitsi pianolla Isolden lemmenkuolon, Anita Törmä esitti kolme Wesendock-laulua pianistinaan Pasi Helin ja Heikki Ranta lauloi Niina Tiaisen säestämänä Wolframin laulun il-tatähdelle. Illan juontajana toimi Matti Lehtonen. Kutsuttuna olivat myös läsnä kapellimestari Frank Shipway ja ja sopraano Anne Evans, joista tuli illan aikana seuran ensimmäiset kunniajäsenet.

Konserttien yhteydessä pidettiin lauantaina 22.11.1997 Turun Konservatoriossa seuran toinen maksullinen seminaari aiheenaan Valkyyriä; teoksen ensi-ilta oli pian Kansallisoopperassa. Seminaarin ohjelma oli seuraava:

Hannu Salmi: Valkyyriän kulttuurihistoriallista taustaa

Eero Tarasti: Ele, merkki ja sävel aspekteja musiikilliseen viestintään Wagnerin Valkyyriassa

Matti Lehtonen: Siegmund - Siegfried – metsäsissistä aateliseksi

Martti Parkkari: Ring yhteiskunnan kuvauksena.

Lopuksi pidettiin paneelikeskustelu Ilkka Paajasen toimiessa puheenjohtajana.

Seuran ensimmäinen Helsingissä järjestetty seminaari pidettiin maaliskuun alussa 1998. Sen aiheina olivat Siegfried-ooppera ja se, että oli kulunut sata vuotta ensimmäisen suomalaisen Wagner-seuran Wagner Föreningen perustamisesta. Kunniavierana tilaisuuksissa oli Richard Wagner Verband Internationalin puheenjohtaja Josef Lienhart.

Päivä alkoi Sibelius-Akatemian Aino Achté-salissa pidetyllä Siegfried-seminaarilla, jonka ohjelma oli seuraavanlainen:

Seija Lappalainen: Martin Wegelius
Hannu Salmi: Wagner-Föreningen ja suomalaisen Wagner-aktiivisuuden historia

Jussi Törnwall: Mehr Licht - alun riitaisoinnista valoon

Jari Sinkkonen: Palasista ehjäksi - nuoruusiän kuohuista seesteisyyteen.

Seminaarin alussa Josef Lienhart toi tervehdyksenä RWVI:ltä ja kertoi lyhyesti kattojärjestön toiminnasta.

Lopussa pidetyn paneelikeskustelun puheenjohtajana toimi Matti Luukkainen.

Illalla juhlittiin Wagner Föreningin perustamisen 100-vuotismuistoa, jonka kunniaksi oli valmistunut seuran ensimmäinen pinssi, ns. 100-vuotispinssi. Sen tekstinä on ”100 SUOMI ” ja se on väriltään musta. Pinssi jaettiin kaikille iltajuhlan osanottajille ja niitä ovat sen jälkeen jäsenet voineet ostaa. Pinssin suunnittelivat Peter Häggblom ja Ilkka Paajanen.

Sopraano Kirsi Tiihonen lauloi Lohengrinia ja Tannhäuseria. Tenori Jyrki Anttila ja sopraano Pirkko Törnqvist esittivät Siegmundin ja Sieglinden dueton Valkyyriasta. Pianistina toimi Pekka Asikainen.

Suomen Wagner-seuran ensimmäinen ulkomailla järjestetty seminaari pidettiin Budapestissa 6.1.1999. Jopi Harri kertoi Ringin johtoaikasta sekä esitteli Götterdämmerung-oopperan ja prof. Veijo Murtomäki puhui Siegfried-oopperasta.

Seminaarin lopuksi pidettiin palautekeskustelu siinä vaiheessa nähdystä Budapestin valtionoopperan Reininkullan ja Valkyyriän esityksistä. Seminaari pidettiin osana seuran oopperamatkaa, jonka aikana nähtiin Unkarin pääkaupungissa tasokas Ring.

Lähinnä Götterdämmerung-aiheisia luentoja kuultiin maaliskuussa seuran järjestämällä oopperamatkalla Tallinnaan 6.-7.3.1999. Tarton Wagner-seuran puheenjohtaja, tutkija Loone Ots tarjosi aluksi koko ryhmällemme lasin kuohuviiniä Viron tiedeakatemian salissa. Sen jälkeen hän kertoi meille Skandinavian mytologiasta Götterdämmerungin perustana. Lopuksi Matti Lehtonen esitteli Alexander Dargomyzhskin oopperan Rusalka, joka nähtiin illalla Estonia-teatterissa.

Paluumatkalla Georg Ots -laivan kokouskabinetissa musiikkitoimittaja Klaus Pylkkänen luennoi Götterdämmerungin orkestraatiosta. Prof. H. K. Riikonen puolestaan kertoi Götterdämmerungin tulkinnoista ja vaikutuksista eri taiteissa.

Seuran toiminta Kansallisoopperan Ringin 2000-2001 yhteydessä

Suomen Wagner-seuran ehkä suurin voimaankaitos oli Ringin oheistapahtumien järjestäminen kesäkuussa 2000.

Kirjailija Peter Bassett Australiasta esitteli toisen syklin aikana aamupäivisin Sibelius-Akatemiassa puolentoista tunnin luennolla illalla kuultavan Ringin osan englanniksi. Neljässä tilaisuudessa oli kuulijoita yhteensä yli 200, valtaosa ulkomaalaisia.

Budapestin kaupunkikierroksella 1999.
Kuva. H. J. Eskelinen

Suurin tapahtuma oli 8.6.2000 Alminsalissa järjestämämme kansainvälinen Ring-seminaari, johon osallistui noin 230 henkeä. Heistä ulkomaalaisia oli reilut kaksi kolmasosaa.

Seminaarin ideoi, suunnitteli ja toteutti seuran toiminnanjohtaja Peter Häggblom Helsingin ohjelmatoimikunnan avustamana. Tilaisuus oli suuri yleisö- ja arvostelijamenestys ja myös taloudellisesti tuottoisa. Monipuolinen ohjelma oli seuraavanlainen:

Markku Lulli-Seppälä, Chairman of the Finnish Wagner Society: Greetings

Josef Lienhart: Greetings and The Rings directed by Wieland Wagner in Bayreuth in The Fifties and Sixties; a slide-show presentation

Hannu Salmi: The Ring of the Nibelung. The Nordic Perspective

Derek Watson: Myth, Music and Symbolism

Pekka Asikainen: Die Kalevala und Der Ring des Nibelungen: Zwei Dichtungen als Gedächtnis der Urzeiten (auf Deutsch)

Barry Millington seminaaritauolla. Seura on julkaisemassa suomeksi hänen ”Wagner”-kirjaansa.
Kuva R-L. Mäkipaasi

Barry Millington: The Ring as Political Ideology: a reappraisal of the tetralogy as a reflection of Wagner's political ideals

Jari Sinkkonen: Der Ring des Nibelungen: Theatre of an Artist's Mind

Peter Bassett: Myths Ancient and Modern; The Ring in the Age of Virtual Reality

Round Table (in English); Chair Mr. Matti Lehtonen. Will the Ring survive for another century? - The direction of coming productions? How will the mythical aspects of the Ring be tackled in the next 100 years?

Panelists: the speakers and Helsinki Opera's General Manager Erkki Korhonen and David Stanley-Porter, Canada.

Toisen Ring-syklin yhteydessä järjestettiin lähinnä ulkomaisille Ring-vieraillemme lauantaina 10.6. myös keuhailta Sarfvikissa Kirkkonummella. Tove Åman ja Anu Hälvä esiintyivät pianistinaan Kari Hänninen; kunniavieraana oli RWVI:n puheenjohtaja Josef Lienhart. Illan runsaan tarjoilun mahdollisti Varma-Sampo, ja emäntänä toimi Riitta-Liisa Mäkipää-

si. Kauniissa illassa vieraat viihtyivät erinomaisesti. Tilaisuudessa kutsuttiin seuran kunniajäseneksi australialainen Wagner-tuntija Peter Bassett, kustantamamme Ring-kirjan tekijä.

Koko Ringin ajan seuralla oli oopperatalon alaulussa myynti- ja esittelypöytä. Entisellä oopperashopin tiskillä myytiin Wagneriaaneja, seuran kustantamaa Ring-kirjaa ja muita Wagner-kirjoja sekä klubimestari Outi Jaakolan Wagner-käsitöitä kuten huiveja, solmioita ja postikortteja. Ooperaesitysten aikana

seuraan liittyi kym-

Helsingin ja Suomen ensimmäisen Ring-syklin kunniaaksi valmistui seuran toinen pinssi. Se on vihreänsävyinen ja siinä on teksti "Ring 2000".

Kesän 2000 Ring-tapahtumat toivat seuralle paljon näkyvää julkisuutta. Seuran kustantamaa Peter Bassettin Ring-opasta esiteltiin pitkin kevättä monissa lehdistä, ja mm. Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä oli näkyvä kirjoitus kansainvälisestä Ring-seminaarista.

Ring-tapahtumien yhteydessä seuran edustajat pääsivät myös televisioon. Mm Peter Häggblomia ja Hannu Salmea haastateltiin TV 2:n Arthur-ohjelmassa keväällä 1999. Varapuheenjohtaja Riitta-Liisa Mäkipääsi puolestaan esiintyi kesällä 2000 MTV 3:n uutisissa.

Ring 2001 -esityksissä elo-syyskuussa seuralla oli jälleen myynti- ja esittelypöytä Kansallisopperassa. 5. 9. järjestettiin ilta-

Outi Jaakola myynti- ja esittelypöydän takana seminaaritautila. Kuva: R-L. Mäkipääsi

seuraan liittyi kym-

minööri Sibelius-Akatemian Wegelius-salissa. Tilaisuus oli kaikille avoin ja ilmainen; osanottajia oli peräti 120 henkilöä.

Ohjelma oli seuraavanlainen:

Eero Tarasti: Omat viimeaikaiset Ring-tutkimukset
Tuomas Nevanlinna: Wagner ja naiseus
Heljä Angervo; kokemuksia Wagnerlaulajana työskentelemisestä, Helsingin Ring ja yhteistyö Götz Friedrichin kanssa.

Seuran tilaisuuksissa on kymmenen vuoden aikana pidetty lähes sata esitelmää. Niistä on tässä Wagneriaanissa erillinen luettelo.

*

Muut tilaisuudet

Seura on järjestänyt vuosittain kymmeniä erilaisia tilaisuuksia. Turkuun ja Helsinkiin perustettiin ohjelmatoimikunnat 1996. Niiden tehtävänä on toiminnan suunnittelu ja hallituksen avustaminen tilaisuuksien järjestämisessä.

Turku

Turun ohjelmatoimikunnan puheenjohtajana oli Hannu Salmi 1996-1998. Hänen seuraajansa on Jopi Harri. Toimikuntatyöskentely on Turussa jäänyt melko vähäiseksi, ja ohjelmia onkin käytännössä pääasiallisesti suunniteltu ja toteutanut Uolevi Karrakoski vuoteen 1996 asti ja siitä eteenpäin Peter Häggblom, seuran hallituksen turkulaisjäsenen avustamina.

Turussa on järjestetty erittäin paljon tilaisuuksia. Suosituimpia paikkoja ovat olleet FYSI:n sali, Konservatorion tilat, Sibelius-museo, Park Hotel, Musiikkikirjasto ja Svenska Klubben.

Kuulijamäärä on vaihdellut kymmenestä yli sataan. Eniten on ollut esitelmiä, joiden pitäjistä ja aiheista on luettelo his-

Herkkupöydän äärellä Sarfvikissa. Vasemmalla Marygold Kirby Scotlannista, oikealle etualalla RWVI:n puheenjohtaja Josef Lienhart Saksasta ja takana näkyy Hank Neugarten Hollannin Wagner-seurasta.
Kuva: P. Häggblom

toriinkin lopussa.

Seuran suurten seminaari- ja muitten tapahtumien ja kaikkien kaupungissa pidettyjen Wagner-konserttien yhteydessä on järjestetty ohjelmallisia ravintolailtoja, joista tarkemmin muualla tässä historiikissa. Wagner-videoita on katsottu useita kertoja. Yhdessä Suomen Beniamino Gigli-seuran kanssa pidettiin vuonna 1999 Puccini-aiheinen tilaisuus, jossa Tove Åman lauloi Antti Hotin säestämänä ja Mats Liljeroos kertoi Tampereella esitetystä Manon Lescaut -oopperasta.

Turusta on myös järjestetty ja organisoitu useita suuritöisiä seminaareja sekä Turkuun, Helsinkiin että ulkomaille. Myös useimmat koti- ja ulkomaille suuntautuneet matkat on järjestetty Turusta.

Helsinki

Seuran hallitus päätti vuonna 1996, että Helsinki tarvitsee oman ohjelmatoimikunnan, koska pääkaupunkiseudun jäsenmäärä lisääntyi nopeasti ja sinne haluttiin saada enemmän toimintaa. Toimikunta aloitti vuonna 1996.

Sen vetäjinä ovat olleet Pekka Asikainen 1996, Ilkka Paajanen 1997-elokuu 1999 ja Riitta-Liisa Mäkipaasi elokuusta 1999 lähtien. Toimintaan on osallistunut 5-8 henkilöä.

Helsingin toiminnasta on pyritty tekemään monipuolista, erilaisille jäsenille sopivaa. Eniten on ollut esitelmiä ja musiikkitilaisuuksia tai näiden yhdistelmiä. On myös katsottu videoita ja kerätty keskustellen mielipiteitä ja ehdotuksia seuran toiminnalle. Ohjelmallisia pikkujouluja järjestettiin vuosina 1997-1998 ravintola Wellamossa ja 1999 Lallukassa.

Helsingin toimikunta on järjestänyt käynnit Helsingin Sanomiin ja Yleisradioon, joissa on tutustuttu kulttuuri- ja musiikkitoimintaan ja -toimittajiin. Toimikunta järjesti myös yhdessä Pro Ooppera -yhdistyksen kanssa tilaisuuden, jossa oopperalaulaja Hannu Heikkilä esitteli Oopperan Wagner-esityksistä tehtyjä nauhoituksia. Myös Suomen Beniamino Gigli-seuran kanssa on ollut yhteistilaisuus, aiheena Wagnerin Italia-yhteydet ja Gigli Wagner-laulajana. On myös järjestetty matka Urajärven kartanoon ja Vääkseen ja konserttimatka Sibeliustaloon Lahteen, jossa konsertin jälkeen osallistuttiin Aplodit ry:n jälkilöylyihin. Nuketeatteri Sytkyjen kanssa on pidetty wagneriaaniset lastenjuhlat Annantalossa. Keväällä 2001 järjestettiin kirjallisuusilta, jonka paneelissa olivat radion eläkkeellä oleva musiikkipäällikkö Antero Karttunen, psykiatri Jari Sinkkonen, tutkija Matti-Tapio Kuuskoski ja puheenjohtaja Markku Lulli-Seppälä. Sibeliusakatemiassa Helsingissä vuonna 1998 järjestetyt '100-vuotisseminaari' ja 100-vuotisjuhlat ravintola Sipilässä ja Ring-syklin yhteyteen 2000 järjestetyt esitelmä- ja myyntitilaisuudet ja illanvietto ovat vaatineet toimia helsinkiläisiltä.

Helsingin tilaisuuksissa ovat esiinty-

neet seuraavat taiteilijat: laulajat Jyrki Anttila, Tommi Hakala, Kristiina Hartti, Jussi Järvenpää, Jussi Karjalainen, Kalevi Olli, Taina Piira, Eeva-Liisa Saarinen, Kirsi Tiuhonen, Airi Tokola ja Eeva-Kaarina Vilke, säestäjinään Pekka Asikainen, Kristian Attila, Marjo Heiskanen ja Satu Salminen. Onpa kuultu psykiatri Jari Sinkkosta myös huilistina, säestäjänä oli Hannu Bister. Esitelmöitsijöistä ja heidän aiheistaan on historiikin lopussa luettelo.

Kokoontumispaikkoina ovat olleet Taiteilijakoti Lallukka ja Sibelius-akatemian Töölönkadun tilat. Myös Helsingin kansainvälinen koulun tiloja on voitu käyttää muutamia kertoja. Pari seuramme jäsentä on myös ystävällisesti tarjonnut kotinsa käyttöön. Kuulijoita on ollut yleisimmin parikymmentä, joskus yli neljäkymmentä. Tilaisuudet ovat olleet maksuttomia ja kuluja on katettu melkein joka tilaisuudessa pidetyillä arpajaisilla.

Muu Suomi

Savonlinnassa on ollut oopperajuhlien yhteydessä Wagner-kohtaamisia. Vuonna 1997 olivat Tannhäuserin esityspäivänä mukana Eino-Juhani Rautavaara, Esa Ruuttunen ja Kirsi Tiuhonen, Parsifalin esityspäivänä ohjaaja Tony Palmer ja kirjeenvaihtaja Erkki Toivanen. Vuonna 1998 mukana tapaamisessa oli juhlien johtaja Jorma Hynninen, joka kutsuttiin seuran kolmanneksi kunniajäseneksi. Wagner Suomessa -näyttely oli esillä Suomalaisessa Kirjakaupassa koko juhlien ajan. Myös 1999 oli Savonlinnassa vastaava tilaisuus.

Tampereen konservatoriossa järjestettiin tilaisuus vuonna 1998. Puhujana oli Antti Vihinen ja konservatorion oppilaat sopraano Eeva-Liisa Kolonen, basso Markku Vanninen ja pianistit Kimmo Hakala ja Katja Kilponen esittivät Straussia, Mahleria ja Wagneria.

*

Kansainvälisyys

Suomen Wagner-seura on solminut kymmenessä vuodessa tiiviit kansainväliset suhteet kattojärjestö Richard Wagner Verband Internationaliin sekä moniin maailman Wagner-seuroihin.

Suomen Wagner-seuran hallitus keskusteli kattojärjestöön Richard Wagner Verbandiin Internationaliin (RWVI) liittymisestä jo syyskuussa 1992. Silloin asiaa päätettiin lykätä. Pääsyynä oli 1 700 markan jäsenmaksu, johon uudella yhdistyksellä ei ollut varaa.

Pian lykkäyspäätöksen jälkeen RWVI:n puheenjohtaja Josef Lienhart otti yhteyttä Uolevi Karrakoskeen ja ker-

toi, ettei SWS:n tarvitse suorittaa jäsenmaksua vuonna 1993. Hallitus päätti tammikuussa 1993, että seura liittyy tähän kansainväliseen kattojärjestöön. Vuodesta 1994 jäsenmaksu on hoidettu, mikä on todennäköisesti edesauttanut lippujen saantia Bayreuthin elokuisille Wagner-festivaaleille.

Tarton Wagner-seuran yhteistyö alkoi jo 1993. Viron matkaa suunniteltiin keväällä 1993, mutta se ei vielä silloin toteutunut.

Itävallan Wagner-seuran kanssa alkoi kirjeenvaihto vuonna 1993. Seura on lähettänyt Suomeen jatkuvasti omia julkaisujaan.

Ruotsin Wagner-seuraan solmittiin suhteet kesäkuussa 1993 Tukholmassa. Silloin suomalaisten wagneriaanien ryhmä kävi katsomassa Mestarilaulajat, ja esityksen jälkeen tavattiin Ruotsin Wagner-seuran edustajia.

Mm. Barcelonan ja Englannin Wagner-seuroilta olemme saaneet säännöllisesti julkaisuja sekä muutakin materiaalia kuten kirjoja ja kasetteja.

Maaliskuussa 1998 järjestettiin Kööpenhaminassa Tristan ja Isolde -esityksen jälkeen tapaaminen ja iltapala Oopperatalossa Kööpenhaminan Wagner-seuralaisten kanssa. Isäntänä oli paikallinen puheenjohtaja Mogens Bang lukuisine Kööpenhaminan seuran jäsenten kanssa.

Wagnerin syntymäpäivänä toukokuussa 1998 avattiin Tartossa Wagner Suomessa -näyttely. Juhlapäivänä pidettiin iltatilaisuus, jossa Suomea edusti puheenjohtaja Ilkka Paajanen. Kesäkuussa samana vuonna järjestettiin Riian-matkan yhteydessä Tartossa tapaaminen paikallisen Wagner-seuran puheenjohtajan Loone Otsin kanssa.

Julkaisuja ja uutiskirjeitä on saatu säännöllisesti seuraavilta Wagner-seuroilta: Adelaide, Amsterdam, Antwerpen, Barcelona, Bryssel, Edinburgh, Graz, Honolulu, Lontoo, Los Angeles, New York, Ruotsi, San Francisco, Sydney, Uusi-Seelanti ja Wien. Wagner-seurojen kattojärjestö on jatkuvasti lähettänyt

Teijo Saari, Tapio Eriksson, Peter Häggblom ja Percy Collom Adelaidessa 1998

Heikki J. Eskelinen, tämän historiikin kirjoittaja, Honoluluissa v. 2000.
Kuva: P. Häggblom

meille kolmesti vuodessa ilmestyvän Wagner Weltweit -julkaisunsa.

Richard Wagner Verbandin Internationalin kotisivu on Internetissä osoitteessa <http://www.richard-wagner-verband.de/> Muiden maiden Wagner-seurat ovat monesti auttaneet oopperamatkojen järjestelyissä.

Kansainvälisiä suhteita ovat suomalaiset wagneriaanit hoitaneet myös yksityisillä oopperamatkoillaan. Adelaiden Ring-matkalle syksyllä 1998 lähti pieni ryhmä seuramme jäseniä: Peter Häggblom, Tapio Eriksson ja Teijo Saari. Peter tutustui tällä matkalla kirjailija Peter Bassettiin. Tapaaminen poiki Bassettin vierailun Ring 2000:n luennoitsijaksi ja hänen kirjansa julkaisemisen suomeksi seuran kustantamana.

Honolulun kansainvälisessä Wagner-tapaamisessa tammi-helmikuun vaihteessa 2000 Suomea edustivat Peter Häggblom ja Heikki J. Eskelinen. He tapasivat mm. Wolfgang ja Gudrun Wagnerin sekä monia muita wagneriaaneja eri puolilta maailmaa. Honolulun oopperassa esitettiin hieman lyhennetty Tristan ja Isolde.

Kansallisoopperan Ringissä vieraili kesällä 2000 ja 2001 runsaasti Suomen Wagner-seuran ja Wagnerin oopperoiden ystäviä ympäri maailmaa.

RWVI:hen kuului 1999 lopussa noin 120 Wagner-seuraa 36 maasta. Euroopasta yhdistyksiä on 90, Pohjois-Amerikasta 12, Australiasta ja Uudesta Seelannista 7, Aasiasta 4, Etelä-Amerikasta 4 ja Afrikasta 1.

Suomen Wagner-seura on ollut jo muutaman vuoden kymmen suurimman yhdistyksen joukossa. Vuonna 1999 sijalukumme oli kahdeksas.

Seuran edustajat ovat osallistuneet Wagner-seurojen kattojärjestön vuosittaisiin kongresseihin vuodesta 1998 alkaen.

Trierissä 1998 oli mukana Peter Häggblom, Budapestissa 1999 Ilkka Paajanen.

Berliinissä 2000 seuraa edustivat Peter Häggblom ja Markku Lulli-Seppälä ja Freiburgissa 2001 Peter Häggblom ja Heikki Virri.

Freiburgin kongressissa RWVI vietti 10-vuotisjuhlaansa. Järjestö halusi muistaa joitakin jäsenyhdistyksiään myöntämällä Wagner-aatteen hyväksi tehdystä työstä Kultaisen W -neulan (Goldene W).

Neuloja myönnettiin 13 seuralle/henkilölle. Näistä yksi oli Suomen Wagner-seura ja sen toiminnanjohtaja Peter Häggblom. Peterin ansiaina mainittiin mm. aktiivinen osallistuminen kansainvälisiin Wagner-tapahtumiin sekä kansainvälisen Ring-seminaarin järjestäminen Helsingissä kesäkuussa 2000.

Muita kultaisen neulan saajia olivat mm Tukholman, Pietarin ja Adelaiden seurat.

Syksystä 1995 lähtien Suomen Wagner-seuralla on ollut omat kotisivut Internetissä (<http://users.utu.fi/hansalmi/sws/>). Kotisivut tehtiin maailman Wagner-seuroista ensimmäisenä samaan aikaan Hannoverin kanssa. Sivujen käyttöönotolla seura osoitti jo silloin seuraavansa hyvin uusia virtauksia. Kotisivuja on alusta asti ylläpitänyt Hannu Salmi.

* Wagnerin oopperoiden esitykset Suomessa

Ennen 1990-luvun Wagner-aaltoa ei Suomen Kansallisoopperassa ollut nähty Wagneria yli 20 vuoteen. Edellinen esitys ajoittui 1970-luvun alkuun.

Kansallisoopperan uusi talo valmistui loppuvuonna 1993. Silloinen pääjohtaja Walton Grönroos osoittautui Wagnerin ystäväksi, ja jo keväällä 1994 nähtiin talossa Berliinin Deutsche Operin upea vierailuesitys, Götz Friedrichin ohjaama Tannhäuser.

Ensimmäinen talon oma Wagner-produktio oli Lohengrin, joka sai ensiesityksensä kesäkuussa 1994. Koko Ring-tetralogiaa ryhdyttiin valmistelemaan yksi osa vuodessa -periaatteena.

Reininkullan ensi-ilta oli kesäkuussa 1996, Valkyyrian marraskuussa 1997, Siegfriedin toukokuussa 1998 ja Jumalten tuhon toukokuussa 1999.

Koko Ring esitettiin touko-kesäkuussa 2000 kahtena syklinä. Elo-syyskuussa 2001 nähtiin jälleen kaksi sykliä. Suunnitelmassa on tuoda se seuraavan kerran esille syyskesällä 2004.

Kansallisoopperan lisäksi ovat muuttamat muutkin oopperatalot esittäneet viimeisen vuosikymmenen ajan Wagneria. Parsifal nähtiin keväällä 1991 Tampereella, ja se oli sysäyksenä Suomen Wagner-seuran perustamiseen. Tampereella esitettiin vielä Lentävä hollantilainen keväällä 1997.

Savonlinnan oopperajuhlilla nähtiin 1990-luvulla kolme Wagnerin oopperaa: Lentävä hollantilainen, Tannhäuser ja

Mariinskin vierauluesityksenä Parsifal vuonna 1997.

*

Toiselle vuosikymmenelle lähdetessä

Toiselle vuosikymmenelle lähdetessä Suomen Wagner-seura on vakiinnuttanut paikkansa varteenotettavana kulttuuriyhdistyksenä niin kotimaassa kuin maailmalla. Wagner säveltäjänä ja hänen teoksensa ovat nykyisin yleisölle huomattavasti tunnetumpia kuin seura perustettaessa.

Voimme mielihyvin todeta, että Wagneria voi tällä hetkellä kuulla ja nähdä omankin maamme ooppera- ja konserttilavoilla melko usein. Tilanne on siis tälläkin osin paljon parempi kuin seura perustettaessa.

Kotimaista Wagner-tarjontaa seura pyrkii täydentämään järjestämällä jäsenilleen säännöllisesti matkoja naapurimaiden ja joskus kauempanakin sijaitseviin oopperataloihin. Niin ikään seura välittää lippuja Bayreuthin musiikkijuhlille.

Myös niille, jotka eivät pääse nauttimaan oopperatalojen esityksistä seura nyt juhlaansa kunniaksi tarjoaa Wagneria. Tuoreimman jäsenjulkaisun nro 18 kylkiäisenä on ilmainen Wagner-CD.

Seura kääntää parhaillaan toista Wagner-kirjaansa. Se on Barry Millingtonin arvostettu teos "Wagner".

Historiakatsauksen kirjoittaja fil. maist. Heikki J. Eskelinen on espoolainen historiantutkija ja tietokirjailija. Lähteenä käytetty seuran vuosikertomukset, jäsenkirjeet ja julkaisut, hallituksen pöytäkirjat ja matkaohjelmat sekä kuultu Uolevi Karrakoskea, Peter Häggblomia, Markku Lulli-Seppälää ja Riitta-Liisa Mäki-paatta.

Historiikin liitteet

Suomen Wagner-seuran puheenjohtajat:

Uolevi Karrakoski 1991-96
Marti Parkkari 1997
Ilkka Paajanen 1998-99
Markku Lulli-Seppälä 1999-

Kunniajäsenet:

Kapellimestari Frank Shipway 1997
Sopraano Anne Evans 1997
Bayreuthin Wagner-juhlien johtaja Wolfgang Wagner 1998
Savonlinnan oopperajuhlien johtaja Jorma Hynninen 1998
Kirjailija Peter Bassett 2000

Hallituksen jäsenet:

Uolevi Karrakoski Turku 1991-1996, pj. 1991-96
 Martti Parkkari Turku 1991- vpj. 1991-94, pj. 1997
 Veikko Tuohimaa Turku 1991-94
 Veli Vuorio Turku 1991-96, rahastonhoitaja 91-93
 Antti Uotila Turku 1992-93 sihteeri
 Sirpa Raulamo Turku 1992-93
 Matti Lehtonen Turku 1992-95, sihteeri 1994-95
 Raimo Lintuniemi Helsinki 1992
 Hannu Salmi Turku 1992-95, 1997-98
 Peter Häggblom Turku 1993-, rahastonhoitaja 1994-, toiminnanjohtaja 2000-
 Marja-Liisa Kalliokoski Helsinki 1994
 Outi Jaakola Turku 1994-, klubimestari 1994-
 Janne Haapanen Turku 1994-96, vpj. 1995-96
 Niina Eerikäinen Turku 1995-98, siht. 1996-98
 Petri Salin Helsinki 1995
 Risto Suviala Turku 1996-99, II klubimestari 1997-99
 Uljas Pulkkis Helsinki 1996
 Markku Lulli-Seppälä Piikkiö 1997-, vpj. 1998, pj. 1999-
 Ilkka Paajanen Espoo vpj. 1997, pj. 1998-99
 Toni Salo Turku 1997
 Riitta-Liisa Mäkipaasi Helsinki 1998-, vpj. 1999-
 Jopi Harri Turku, 1999-, siht. 1999-
 Annikki Juhakoski Raisio 1999-, II klubimestari 2000-
 Heikki J. Eskelinen Espoo 2000-
 Heikki Virri Turku 2000-

*

Wagner-seuran tilaisuuksissa pidetyt esitelmät 1992-2001:

1991
 Hannu Taanila: Vaarallinen Wagner. Lokakuu Turku.
 Hannu Salmi: Wagnerin poliittinen toiminta. Lokakuu Turku.

1992
 Professori Eero Tarasti: Myytit Wagnerin oopperoissa. Tammi-
 kuu Turku.
 Kapellimestari Leif Segerstam: Wagnerin orkesterinjohtaminen.
 Maaliskuu Turku.
 Matti Lehtosen Tannhäuser-opintokerho. Maalis-huhtikuu Tur-
 ku.
 Fil. lis. Henry Bacon: Parsifal. Lokakuu Turku.

1993
 Kapellimestari Eri Klas seuran vieraana. Helmikuu Turku.
 Oopperaa laser-kuvalevyiltä. Helmikuu Turussa
 Fil. lis. Henry Bacon: Wagnerin vaikutus elokuvamusiikkiin.
 Lokakuu Turku.
 Professori Eero Tarasti: Valkyyrian Todesverkündigung-koh-
 taus. Marraskuu Turku.
 Ohjaaja Juha Hemanus ja kapellimestari Pekka Savijoki:
 Bayreuthin uusi Ring. Marraskuu Helsinki.

1994
 Musiikkikriitikko Matti Lehtonen: Lohengrin I. Tammikuu Tur-
 ku.
 Musiikkikriitikko Matti Lehtonen: Lohengrin II. Tammikuu
 Turku.
 Kapellimestari Siegfried Köhler: Wagner-urani (yhdessä Ruot-
 sin Wagner-seuran kanssa). Helmikuu Tukholma
 Kansallisopperan dramaturgi Jussi Törnwall: Götterdämme-
 rung. Maaliskuu Turku.
 Kapellimestari Frank Shipway: Kaksi Richardia. Maaliskuu
 Turku.
 Fil. maist. Tuomas Tolonen: Nietzsche 150 vuotta. Huhtikuu
 Turku.
 Fil. tri Hannu Salmi: Wagner ja rasismi. Lokakuu Turku.
 Uolevi Karrakoski: Wagnerin elämä. Marraskuu Turku.
 Martti Parkkari: Wagnerin merkitys. Marraskuu Turku.

1995
 Kriitikko Matti Lehtonen: Wagner-laulu. Tammikuu Turku.
 Fil. tri Matti Huttunen: Martin Wegeliuksen Wagner-harrastus.
 Maaliskuu Turku.
 Janne Haapanen: Wagnerin orkesterin käyttö. Maaliskuu 1995
 Turku.
 Laulaja Sten Wahlund vieraanamme (yhdessä Ruotsin Wagner-
 seuran kanssa). Huhtikuu Tukholma
 Prof. Veijo Murtomäki: Historiallisia Wagner-äänitteitä. Loka-
 kuu 1995 Turku.
 Fil. maist. Marita Airakorpi: Arthur Schopenhauerin vaikutus
 Wagneriin. Marraskuu 1995 Turku.

1996
 5-vuotisseminaari Turussa 30.3.:
 Kriitikko Matti Lehtonen: Wotanin ja Alberichin musiikillinen
 luonnehdinta.
 Prof. Hannu K. Riikonen: Antiikin mytologian vaikutus Wag-
 neriin.
 Prof. Eero Tarasti: Ringin johtoaiheet.
 Kriitikko Vesa Sirén: Wolfgang Wagner Ringin tuottajana..
 Kansallisopperan harjoituspianisti Pekka Asikainen: Kansal-
 lisopperan Reininkullan näyttämöllepano.
 Tutkija Eila Tarasti: Wagnerin vaikutus säveltäjä Helvi Leivis-
 kään.

Laulaja M. A. Numminen: Wagnerin musiikin käyttö Luis
 Buñuelin elokuvassa Andalusialainen koira. Syyskuu Tur-
 ku.
 Fil. tri Hannu Salmi: katastrofiaiheet oopperoissa. Lokakuu
 Turku.
 Fil. maist. Marita Airakorpi: Filosofi Ludwig Feuerbachin vai-
 kutus Wagneriin. Marraskuu Turku.

1997
 Laulaja Jopi Harri: Wagnerin vaikutus säveltäjä Arnold Schön-
 bergiin. Tammikuu Turku.
 Säveltäjä Kalevi Aho: Hyönteiselämä-ooppera. Maaliskuu Turku.
 Fil. maist. Matti Leisma: Richard Wagnerin laulajaihanne. Huht-
 tikuu Turku.
 Fil. lis. Eija Kurki: Wagner ja Sibelius. 1997 Helsinki.
 Säveltäjä Martti Parkkari: Parsifal. Toukokuu Turku.
 Laulaja M. A. Numminen: Ovanko rock ja Wagner yhdistettä-
 vissä? Syyskuu Helsinki.
 Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen: Miksi Wagnerin teoksissa etsi-
 tään isää ja nimeä. Lokakuu Helsinki.
 Fil. lis. Frank Braccia: Wagner in the U.S.A. Lokakuu Turku.

Valkyyria-seminaari lauantaina 22.11. Turun Konservatorios-
 sa:
 Apul. prof. Hannu Salmi: Valkyyrian kulttuurihistoriallinen taust-
 ta.
 Kriitikko Matti Lehtonen: Siegmundin ja Siegfriedin roolien
 vertailu.
 Prof. Eero Tarasti: Aspekteja musiikilliseen viestintään Valkyyri-
 riassa.

1998
 Annukka Talvela: Martti Talvela ja Wagner. Tammikuu Helsin-
 ki.
 Martti Parkkari: Luvaton rakkaus Tristanissa ja Isoldessa. Tam-
 mikuu Turku.
 Dosenntti Henry Bacon: Wagner ja elokuvat. Helmikuu Helsin-
 ki.
 Siegfried-seminaari Sibelius-Akatemian Aino Achte-salissa 3.3.
 Helsinki:
 Fil. lis. Seija Lappalainen: Martin Wegelius.
 Apul. prof. Hannu Salmi Wagner-Föreningen ja suomalaisen
 Wagner-aktivismien historia.
 Dramaturgi Jussi Törnwall: Mehr Licht – alun riitasoinnusta
 valoon.

Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen Palasista ehjäksi nuoruusiän kuohuista seesteisyyteen.

Jack Leo: Tristan ja Isolde. Maaliskuu Kööpenhamina.
 Markku Lulli-Seppälä: Tristan ja Isolde. Maaliskuu Kööpenhamina.
 Fil. tri Hannu Salmi: Siegfried myytin voitto historiasta. Huhtikuu Turku. Säveltäjä Martti Parkkari: Siegfried luopio-ko? Huhtikuu Turku.
 Fil. maist. Jopi Harri: Lentävä hollantilainen. Toukokuu Turku.
 Musiikkitoimittaja Klaus Pylkkänen: Siegfriedin orkestraatio. Toukokuu Helsinki. Ilkka Raimo: Aida. Kesäkuu Riika.
 Peter Häggblom: Lentävä hollantilainen. Kesäkuu Riika.
 Antti Vihinen: Richard Wagner, säveltäjä, kirjailija, poliitikko. Syyskuu Tampere.
 Fil. maist. Marita Airakorpi: Nietzsche ja Wagner. Lokakuu Turku.
 Fil. maist. Jopi Harri: Valkyyria. Lokakuu Karlstad.
 Fil. tri Hannu Salmi: Wagner ja Dresdenin kapina 1848-49. Marraskuu Turku.
 Säveltäjä Martti Parkkari: Ring yhteiskunnan kuvauksena. Marraskuu Turku.
 Prof. Mikko Heiniö: Miten säveltäjä irtautuu kielestä kontaktia katkaisematta. Joulukuu Turku.

1999

Prof. Veijo Murtomäki: Siegfried. Tammikuu Budapest.
 Jopi Harri: Ringin johtoaieheet ja Götterdämmerung. Tammikuu Budapest.
 Tutkija Loone Ots: Skandinaaviset myytit Götterdämmerungin perustana. Maaliskuu Tallinna.
 Musiikkitoimittaja Matti Lehtonen: Aleksandr Dargomyzhkin Rusalka. Maaliskuu Tallinna.
 Musiikkitoimittaja Klaus Pylkkänen: Götterdämmerungin orkestraatio. Maaliskuu laivaseminaari Tallinna.
 Prof. Hannu K. Riikonen: Götterdämmerungin tulkinnat ja vaikutukset eri taiteissa. Maaliskuu laivaseminaari Tallinna.
 Harjoituspianisti Pekka Asikainen: Haava – syyllisyys – parainen Wagnerin Parsifalissa. Maaliskuu Kuopio.
 Musiikkitoimittaja Mats Liljeroos: Manon Lescaut. Huhtikuu Turku.
 Musiikkitoimittaja Mats Liljeroos: Manon Lescaut. Huhtikuu Tampere.
 Lavastaja Gottfried Pilz: Wagner-lavastaminen. Huhtikuu Helsinki.
 Fil. tri Hannu Salmi: Götterdämmerungin kulttuurihistoriallinen tausta. Toukokuu Turku.
 Säveltäjä Martti Parkkari Voittaako rakkaus kaiken? Toukokuu Turku.
 Musiikkikriitikko Matti Lehtonen: Hagen. Toukokuu Turku.
 Fil. maist. Jopi Harri Don Carlos ja Lohengrin. Kesäkuu Pietari.
 Muusikko Jouko Kerttula: Wagner-reseptio Pietarissa. Kesäkuu Pietari.
 Säveltäjä Martti Parkkari: Luonto äitimme; Parkkarin Wagner-vaikutteita ja sävellystuotantoa. Syyskuu Turku.
 Opiskelija Jack Leo: Tannhäuser ja Hamlet, Lokakuu Kööpenhamina.
 Markku Lulli-Seppälä: Avaimia myyttien ymmärtämiseen I. Marraskuu Turku.
 Annukka Talvela: Martti Talvela. Joulukuu Turku.

2000

Dramaturgi Jussi Törnwall: Valkyyria ihmisestä on kysymys. Tammikuu Turku.
 Musiikkitoimittaja Klaus Pylkkänen Siegfried-produktiot. Tammikuu Helsinki.
 Fil. maist., laulaja Jopi Harri: Nibelungin sormuksen johtoaieheet. Helmikuu Turku.
 Jack Leo 1900-luvun suuret Wagner-äännet. Maaliskuu Helsinki.
 Fil. tri Hannu Salmi: Säveltäjä ja politiikka Wagnerin tarina.

Maaliskuu Turku.

Kansallisoopperan harjoituspianisti Pekka Asikainen: Parsifal – syyllisyys, myötätunto ja vapaus. Huhtikuu Turku.
 Fil. maist. Jopi Harri: Parsifal. Huhtikuu Dresden.
 Musiikkitoimittaja Matti Lehtonen: Ringin kolme Brünnhildeä. Toukokuu Turku.
 Kirjailija Peter Bassett: Reininkulta. Kesäkuu Helsinki.
 Peter Bassett: Valkyyria. Kesäkuu Helsinki.
 Peter Bassett: Siegfried. Kesäkuu Helsinki.
 Peter Bassett: Jumalten tuho. Kesäkuu Helsinki.

Kansainvälinen Ring-seminaari 8.6. Helsinki:
 Markku Lulli-Seppälä, Chairman of the Finnish Wagner Society: Greetings
 Josef Lienhart: Greetings and The Rings directed by Wieland Wagner in Bayreuth in The Fifties and Sixties; a slide-show presentation
 Hannu Salmi: The Ring of the Nibelungin . The Nordic Perspective
 Derek Watson: Myth, Music and Symbolism
 Pekka Asikainen: Die Kalevala und Der Ring des Nibelungin: Zwei Dichtungen als Gedächtnis der Urzeiten (auf Deutsch)
 Barry Millington: The Ring as Political Ideology: a reappraisal of the tetralogy as a reflection of Wagner's political ideals
 Jari Sinkkonen: Der Ring des Nibelungin: Theatre of an Artist's Mind
 Peter Bassett: Myths Ancient and Modern; The Ring in the Age of Virtual Reality
 Round Table (in English); Chair Mr. Matti Lehtonen. Will the Ring survive for another century? - The direction of coming productions? How will the mythical aspects of the Ring be tackled in the next 100 years?
 Panelists: the speakers and Helsinki Opera's General Manager Erkki Korhonen and David Stanley-Porter, Canada.

Markku Lulli-Seppälä: Avaimia myyttien ymmärtämiseen II. Syyskuu Turku.
 Markku Lulli-Seppälä: Tristan ja Isolde. Lokakuu Turku.
 Säveltäjä Martti Parkkari: Tristanismi eräs rakkauden ilmentymä. Lokakuu Turku.
 Fil. maist. Jopi Harri: Tristan ja Isolde. Lokakuu Karlstad.
 Prof. Anne Sivuoja-Gunaratnam: Kundry Parsifalin pyhyden kääntöpuoli. Marraskuu Turku.
 Säveltäjä Uljas Pulkkis: Wagnerin pianosävellykset. Marraskuu Helsinki.
 Kansallisoopperan harjoituspianisti Pekka Asikainen: Lohengrin. Marraskuu Helsinki.
 Kapellimestari Janne Haapanen: Lohengrinin orkesterin käyttö. Marraskuu Turku.
 Fil. lis. Uolevi Karrakoski: Lohengrin. Joulukuu Göteborg.
 Opiskelija Jack Leo: Lohengrin. Joulukuu Göteborg.

2001

Musiikkitoimittaja Matti Lehtonen: Polyfonian käyttö Wagnerin Mestarilaulajissa. Tammikuu Turku.
 Opiskelija Jack Leo: Suuria Wagner-ääniä II. Tammikuu Helsinki.
 Fil. maist. Jopi Harri: Rienzi. Helmikuu Turku.
 Dramaturgi Jussi Törnwall: Alussa oli uni - Reininkulta. Huhtikuu Turku.
 Musiikkitoimittaja Hannu-Ilari Lampila: Verdi ja Wagner. Huhtikuu Turku.
 Fil. maist. Marita Airakorpi: Musiikin kasvattava merkitys antiikin ihmiskuvassa. Toukokuu Turku.
 Anthony Johnson: Nietzsche, Wagner and the Modes of Antics. Toukokuu Turku.

Iltaseminaari 5. 9. Sibelius-Akatemian Wegelius-sali Helsinki:
 Eero Tarasti: Omat viimeaikaiset Ring-tutkimukset
 Tuomas Nevanlinna: Wagner ja naiseus
 Heljä Angervo; kokemuksia Wagner-laulajana työskentelemisestä, Helsingin Ring ja yhteistyö Götz Friedrichin kanssa.